

GYARLÓSÁGOK

Regénybrikett III.

A P R Ó I S T V Á N

Tiszabácskunszentjászrévi Bódog Tihamér a kezdeti vajúadások után és árán mégiscsak megszokta valahogy a várost. (Hogy a város megszokta-e őt, arra semmiféle jel nem utal, de ugyanígy semmi sem tagadta.) Magányosságára – legalábbis külsőleg – idővel gyógyírt talált, meg aztán jó volt a város bűvőhelynek, váltig kínálkozó menedéknek mindennemű számonkérés és felelősség elől. Mert kényelmes megoldás volt így ingázni: a város idegkoptató, hajzsirozó kényszerei ellen mindenkor jól jött a hétvégi hazautazás, a felelősségteljesen, kötelességtisztelően átlumpolt szombat este, a komolyságot és kiállást követelő másnapi józanodás, végül pedig a feddés és lelkiismereti kellemetlenségek elől könnyedén meg lehetett lépni a kajával és tiszta fehérneművel megtömött utazótáska társaságában, mégpedig ismételten a hivatástudat kissé nyálkás páncéljával felvértezve. És hónapokig nem lassult az inga nyelve.

TBT legkönnyebben a kópéságokról, a nehéz szagú kocsmai estékről mesélhetne, hiszen ezeket a történeteket már annyiszor elmondta és újra-hallotta az évek során, hogy valamennyinek kapásból tudta összes fordulatát, csattanóját – sőt nem csupán ő, hanem sokan mások is, akik részesei vagy csupán szemlélői, esetleg az untig ismételt beszámolók szenvedő hallgatói voltak.

Legjobb lenne azonban, ha TBT ezúttal elhalasztaná e hősi emlékek felidézését (felelevenítést is mondhatnánk, de ahhoz a folyton előráncigált adomáknak időt kellett volna hagyni, hogy meghaljanak, tetsz-, avagy klinikai halálba sülyedjenek, vagy legalábbis ártatlanul elszenderedjenek), és inkább a sokat magasztalt lényeket próbálná megfogalmazni bennük, hiszen mégiscsak beletelt néhány évbe, amíg végigélte őket. Közérdekű somnázásról lenne szó, hiszen aligha térhet el ez a bizonyos lényeg a vidéki tanulóiifjúság korábbi, illetve későbbi nemzedékeinek megélt lényegétől, amelyet a városba szabadulva magukba szívtak a rossz borokkal, erőltetett

sörökkel és más gyanús italokkal. Ugyanaz a lepedék szaporodhatott hajtaltájban a fogukon, ugyanúgy undorodtak meg visszahőkölve az eléjük tett újabb túra ital szagától, és ugyanúgy fetrengték végig a másnapot homályos albréleti szobájuk nyöszörgő ágynak, vizsgák, kollokviumok és miegyebek helyett.

Bár voltak szentélyek is. (Például a mozi.)

TBT utólag sokáig csodálkozott, hogyan tudott annyi évet akkora agysulykoló ürességben tölteni. Nem az időt sajnálta, húszévesen ez nem divat, még el is fogadta, hogy ennyi kellett a duhajkodásból, az átszűrözött év vagy évek legalább védenek a későbbi hiányérzetektől: én is voltam bohém, diák, garabonciás. Egyszerűen inkább csak a csillapíthatatlan nyugtalanság hiányán csodálkozott, ami sajátja volt előtte is, utána is, ami ha máshová nem, legalább az egyszerű olvasás felé hajtotta. Rémlik ugyan valami az emlékek között, talán olvasott ezt-azt akkor is, megjelenik előtte egyik vagy másik albréleti szoba a sok közül, s hozzá néhány könyv, sanda élmény. Ha volt is ilyen, csak agya mellékvágányán futhatott. Minden jel szerint kielégítették az időről időre előtérbe furakodó vizsgaanyagok, a gondosan csoportosított vagy éppen meg sem szerzett kérdések, a cetlihúzás izgalma, a válaszadás, a megfelelés elégedettsége. A vizsgázás, a veszett kampányok, a nappali bezárkózások és éjjeli virrasztások, a kicsikart csalóka sikerélmény, ez az időnkénti áltudományos feszelés helyettesítette a valódi tanulást, háttérbe szorította a gyerekkorból már csak ritkán előde-rengő valódi érdeklődést. A telefonkönyv-memóriával kódolt tudás karcsú pillérei rendszerint már a lépcsőn lefelé jövet egymásra roskadtak, és máris jöhetett az önfeledt ünneplés, mámorító könnyedség, ledér elégedettség és a sör.

(Miért is utálja most annyira azokat az éveket, hiszen ha bárki támadna, körömszakadtáig védené őket?)

(Pedig tényleg utálja.)

De a várossal valahogy megszületett a kiegyezés. Kölcsönösen megtűrték egymást, TB Tihamér időnként eszelős konoksággal hajtogatta magában, hogy megszerette és igazán kedveli ezt a szörnyszülött konglomerátumot. Néhány év alatt egészen meggyőzővé gyúrta magában és hitében a szimpátiámasszát, és csak közvetlenül az elutazása előtti télen tört ki rajta a hideglelős utálat. Bár másként képzelte, későbbi látogatásai során sem bugygyant fel igazi nosztalgialepedék a könnyű évek salakjából. Inkább csak emlegette, de nem érezte az emlékek szívszorogató tolulását. Végképp elvesztette nyilvánította hát a várost, mint Szodomát és Gomorrát. Ezen belül pedig csak az bosszantotta, hogy valószínűleg nem fogja megérni a tüzesőt.

Az undor egyik forrása kétségkívül TBT utólagos felismerése volt, mi szerint akkortájt kétségbeejtően tájékozatlanul kőválygott a világban. Ké-

sőbbi és egyre tartósabb kétségbeesését pedig egyéb sem enyhítheti, mint hogy – így visszaemlékezve – a világ sem volt kevésbé tájékozatlan. Ez volt az a dicső időszak, amikor felnőttek az első igazán steril nemzedékek szanaszét a rónán, amikor TBT körül haragoszölden virult minden idők legigazságosabb és legperspektívább társadalma, karnyújtásnyira kékkelt a legszebb jövő, és amikor Magyarországon gyakorta megkérdezték, hogy honnan tud ilyen jól magyarul. Az idősebbek süketeknek és vakoknak tették magukat, és nem tartották szükségesnek, hogy felnyissák az azóta is visszataszítóan csipás szemeket.

A tájékozatlanság és a kényszermozgások vagy éppen találomszerű véletlenek uralták TBT életét – később így is mondta: találkozások. Mert a nők utáni sóvárgások is így veszítik értelmüket: hónapokig, évekig kitöltik a tér minden zugát, azután egyetlen ostoba mosoly vagy félresikerült magyarázkodás elég hozzá, hogy nevetségesen eltörpüljenek, s napok alatt felszívódnak.

„Nőkről sokat mesélhetnék. De mindig csak ugyanazt” – mondaná TB Tihamér, ha erről kérdeznék.

Pedig a nőkről mindig érdemes mesélni, még a megszállott önisméltés átkától hajtva is, mert az elévülhetetlen igazságnál is elnyúlhatlenebb a szó, amely a rút és a szép mint a fogalom, valamint a jobb és bal között mint mindenható lényeg mindenkori megnevezésére szolgál. A nők is szeretik, ha róluk írnak, s ha fiatalon esetleg fölháborodnak valamely írásban elkövetett tapintatlanságon, szépségükbe fonnyadva annál hálásabbak lesznek érte. A tiszta tanárnő netán most fogát csikorgatja, ha arre emlékeztetik, hogyan mutogatta bundás kis báránycáját fényes nappal (és kissé részegen) a buszra leső városi közönségnek, de egyszer majd méltóan olvassa újra a kandalló mellett, és még a kötőtű is megáll a kezében. Mert óhatatlanul eszébe jut akkor minden: hogy annak a muffocskának nem csupán alkalmi bámulói örültek egykor, hogy valóban huncut és kívánatos bolyhocska volt, és mindenféle csintalanságot lehetett vele csinálni.

Ennek a fejezetnek pedig eredetileg a gyarlóságról kellene szólnia. Legálábbis arról szólna, ha TB Tihaméron állna a dolog. A kocsmai beszélgetések ugyanis a közhiedelemmel ellentétben mindig szólnak valamiről, sőt vannak nagymonológok is, amelyek a „szó elszáll...” axióma értelmében örökre elvesznek a sokféle ködben. Az emberiség minden bizonnal felbecsülhetetlen értékeket hagyott kisiklani az ujjai közül, amikor az ivókban a serény pincér mellé nem rendelte oda eleve a józanul figyelő krónikást, aki a jótékony légkörben gátlásaiktól megszabaduló lángelmék sziporkázó gondolatait megörökítené. Az emberiség bizonyára megérzi még e hiányt (hacsak nem ez a hanyagság az oka máris minden vergődésének), a füstből előgomolygó gondolatok szülőiről viszont már nem állítható ugyanez ek-

kora bizonyossággal. Mert a lángelmék nem takarékoskodnak a pattogó gyöngyszemekkel, hagyják szétgurulni őket, hagyják, hogy rájuk tapossanak a kifelé indulók (asszonyhoz sunyító dezertőrök), és nem törődnek vele, ha méltatlanok tisztátalan ujjakkal, flegmán tovaapöckölik őket. Nem, ők szinte sohasem érzik a veszteséget, másnap inkább fejfájásra szoktak panaszkodni, és legfeljebb aggódva morognak, hogy biztosan megint sokat járt a szájuk, s ha igen, volt-e a közelben hivatásos vagy alkalmi spicli. Nem lehet tehát rájuk bízni a taplót, mert folyton bevizezik, pedig náluk van a szikra, egyedül ők tudják felszítani.

Elveszett volna TBT nagymonológja is a gyarlóság természetéről, ha az üres söröskorsók halma mögött nem búvik meg a szemfüles – s majdnem józan – krónikás.

„A gyarlóság értelmezéséből mindjárt az elején kihagyhatjuk a prúd és álmodista hozzáállást, valamint az emberi társadalom jelen fejlődési fokából közvetlenül adódó, de viszonylag gyorsan változó (értsd: mulandó) jelenségeket is, mint amilyen a presztízskérdés, politikai és hivatali érvényesülés, anyagi motivációk stb. széles skálája” – emelte fel az ujját jelentőség-teljesen T Bódog Tihamér, úgy tekintve végig az ivón, mint Cicero a római katonákkal sűrűn ellepett mediterrán dombokon (vagy valami ilyesmi). Még a kabócák ciripelése is hallatszott – tucattjával ültek a szomszéd asztaloknál. Ezzel szemben csak Szöszi hallgatta, aki ezerszer megbánta már, hogy ma este éppen ide hozta a formás pici lába, és D., aki viszont a komoly szavakra megpróbálta minduntalan összeakadó szeméit és ebből kifolyólag vészesen kancsal tekintetét párhuzamossá erőltetni. TB Tihamér nem volt akármilyen szónok, nagyvonalúan pöccintette félre az eszmefuttatás esetlegesen zavaró mellékágait, pontosított, behatárolt, biztos kézzel felosztott, majd újra szintetizált:

„Tegyünk most félre a »gyarlóságból« értelemszerűen adódó negatív előjelet, a szóra számtalan rétegben rakódott előítélet-guanót, ezt az állandóan ülepedő s fojtogató koromburkolatot, legyünk bölcsek és összpontosítsunk a sokszor megcsodált, sőt egyenesen istenített emberi alkalmazkodóképesség mibenlétére! Ugyanis ez az élővilágban minden látszat ellenére egyedülálló képesség tette lehetővé nem csupán a pusztá fennmaradást, hanem szintúgy a még ma is meredeken felfelé (?) ívelő faji szuperdomináció létrejöttét. A számtalan tudati felépítmény alapján munkáló hatalmas készség sorra kikapcsolta a negatív korreláció univerzális, a parányi sejtől a bioszféra egészéig érvényes rendező, egyensúlyfenntartó mechanizmusait és egyetlen mesterséges szálon függő, hatalmas kalapácsként rögzített önön feje fölött a felbomlott harmónia súlyosabbik pólusát.”

Szöszi idegesen babrált a cikkek között, s mennyei felragyogott az arca, amikor egy betüremkedő és helyet kereső társaságban ismerősöket fe-

dezett fel. Bocsánatot kért, hogy átmegegy egy pillanatra, mindjárt visszajön, de a poharát és a táskáját is vitte. (A kabátjáért később valóban visszajött.) TBT arcán heveny szomorúság futott át. (Mindig kirúgták a nők. Azon férfiak közé tartozott, akik természet adta hülyeségeikkel is tudnak hódítani, az új nők időnként a derült égből potyogtak alá és elé, de megtartani nem tudta őket. Ahhoz már naprakészebb, hozzáférhetőbb viselkedés és kevésbé riasztó szöveg kellett volna. Valamivel jobban járt, ha inkább hallgatott. A hallgatás például jó módszer egy bulin, titokzatossá teszi az embert, nagybötús bánatot sejtet, egyszóval ingerli a nőket, de ha később, a konkrét szituációkban sem oldódik, unalmassá lesz, a baba ásít, és lelép.) Maradt tehát D., aki hűséges hallgatónak bizonyult, s még mindig elszántan kereste TBT feje felett az állítólag ott függő kalapácsot, aki viszont most már kizárólag hozzá intézte szavait:

„A folyamat, a beállt helyzet és a jövő kérdéseit lázasan magyarázza a művészet és a tudomány – az emberi összkultúra – és a mechanizmusok, ok és okozati összefüggések terén nem is sikertelenül. Tudjuk már (ha itt-ott tévesen is), hogy hogyan és miért jutottunk idáig. A kérdés ünnepontó formája pedig ez: hogyan viseltük el?!

Mert gyomor kell ahhoz az egymást taposó, kíméletlen »fejlődéshez« amit – megint csak egyedülállóan – a magunkénak mondhatunk és valami értelemnél is erősebb, mélyebben kódolt képesség, hogy a biológiailag meghatározott, viszonylag szűk keretek erőszakos kiszélesítését elviseljük. A tőlünk (a közelmúltig) független tényezők (még talán holnapig) elhanyagolhatók: a kozmikus viszonylatban rendkívül szűk, kb. 80 °C abszolút hőmérsékleti diapazon, az oxigén és a szén-dioxid állandó aránya, a felszíni víz dominációja stb. mellett, a legnagyobb változást a fajok közötti és a fajok belüli viszonyok, az élettér és az életmód viszonyai szenvedték el. Az utóbbi két tényező olyan drasztikus átalakulás tárgya volt, amilyent az embernél „gerincesebb” és kevésbé gyarló – tehát semmilyen más – élőlény nem tudott volna túlélni és elviselni. Az ember azonban önként és örömmel beköltözik a toronyházak elektromos tyúkketreceibe, végigéli életét a nagyvárosok dzsungelében, nemzedékek nőnek fel, akik nem csupán elfogadják ezt a végletekig túlfeszített egyedsűrűséggel, zajjal és álembri gondokkal terhelt életformát, hanem teljes egészében magukénak érzik, elképzelni sem igen tudnak másfélét. (A tősgyökeres városi lakosság a közhiedelemmel ellentétben nem vágyik másféle életre, természetre – legfeljebb az olcsó mozifilmek romantikus, illuzórikus szintjén –, és nem szívesen vállalná a falusi életet, a természetet és az azzal járó munka valós közelségét, még rövid időre sem, akkor sem, ha a városi élet tényleges előnyeit (kultúrélet, színház, mozi, információbőség) valójában egyáltalán nem használja ki, mindez nem is érdekli.)”

D. bűnbánóan összehúzta magát, mert a nekihevült szónok minden csattanónál órá mutogatott, őt ostorozta, mint vasárnapi misén a plébános úr az első sorba állított rossz nőket:

„Tudod te, hogy mi lesz ennek a következménye?”

„Gerincsorvadás...” – dadogta D. alázatos beletörődéssel, de látva a szónok elképedt megtorpanását, gyorsan poharába temetkezett.

„Úgy járunk, mint a szikaszarvasok! – mondta ki végül a katasztrófa ünnepeles borzalmával a megsemmisítő ítéletet TB Tihamér.

„Jézusmáriám! – mondta D. őszintén megijedve. – Azok meg hogy jártak?”

„Ugyanúgy, mint a mókuscickányok.”

„Már ne haragudj...”

„Ide figyelj. Ha túlságosan elszaporodnak a mókuscickányok, ha az egyedsűrűségük megközelíti a kritikus határt, egy csomó ronda dolog történik velük. Felborzolódik a farokszőrük, megnagyobbodik és gyulladásba jön a mellékvese, sterilitás lép fel satöbbi. Ha a mezei pockok elszaporodnak, őket is utoléri a végzet: apátia, meggörbült hát, csökkent reakcióképesség, kusza szőrzet, mozgási gátlások, bénulás, egyensúlyzavarok, görcsök, kihűlés még jóval a halál beállta előtt, kannibalizmus, ingerlékenység és végül a nyomorult pusztulás. Csak hogy tudd, mire számíts, ha feláll a farkadon a szőr!”

„És nincs menekvés?” – kérdezte aggódva D.

Tiszabácskunszentjászrévi Bódog Tihamér jelentőségtelesen hallgatott, hagyta még a másikat kicsit kétségek között vergődni. Időközben Szöszi visszalibbent egy cigiért, de most már ügyet sem vetettek rá.

„De van: hozass még egy pofa sört!”

(Folytatjuk)